

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

Найчастіше булерами стають ті, хто зазнали насильство в свій бік чи постійно спостерігали його вдома. Дитина може вважати таку поведінку за норму і повторювати її на однолітках. Або для самоствердження за рахунок слобших. Ніколи не відбуваються щось просто так, всьому, є своє пояснення. Діти які жили у вседозволеності та залюбленості також є потенційними булерами чи жертвами. З одного боку вони відчують могутність та недоторканність, бо розуміють, що в дома за таку поведінку вони не будуть покарані, а з іншого, над ними можуть знущатися через те, що вони не можуть себе захистити. Правильне та екологічне виховання грає велику роль. Булінг – це заклик дитини про те, що з нею не все гаразд і вона потребує допомоги.

Зазвичай діти та підлітки є проекцією своїх батьків. Найкраще, що можуть зробити батьки, це на особистому прикладі показувати, що є правильним, а, що ні. Нерозуміння того факту, що всі різні і над таким не можна сміятися зменшив би ризики цькування у шкільному середовищі. Неблагополучні сім'ї які руйнують своє життя та дитини, зумовлюють появу неадекватного розуміння моралі.

Література:

1. *Психологічний часопис: наук. журн. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка.* – Київ. : ІП НАПН України, 2023. – Т. 12, Вип. 2. – 220 с.

2. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування на виклики сучасності : матеріали VIII наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар. участю), 10–12 груд. 2021 р. / за заг. ред. Я.О. Гошовського, Ж. П. Вірної, Д. Т. Гошовської, Н. К. Вічалковської, О. Є. Іванашко.* – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2021. – 196 с.

УДК: 159.942.5:159.923.2+159.922.8

*А.І. Чопівська, студентка гр. 401-ФП
Науковий керівник: В.В. Шевчук, к.псих.н., доцентка
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ПІДЛІТКІВ З РІЗНИМ ТИПОМ ТЕМПЕРАМЕНТУ

У сучасному суспільстві проблема тривожності залишається надзвичайно актуальною, що зумовлено зростанням її рівня серед дітей і підлітків. Інтенсивний ритм життя, підвищене навчальне навантаження та надмірна кількість інформації сприяють посиленню цього явища. З одного

боку, помірна тривожність розглядається як важливий чинник емоційно-вольової регуляції, що сприяє формуванню адаптаційного потенціалу особистості. З іншого боку, надмірна тривожність, за висновками більшості дослідників, ускладнює процес соціальної та психологічної адаптації дитини чи підлітка.

Наукові дослідження підтверджують, що тип темпераменту дитини значною мірою впливає на її реакцію на стрес та рівень тривожності. Зокрема, українські вчені Чумак Ю.Ю. та Зобенько Н.А. аналізували психологічні чинники тривожності в молодшому шкільному віці. У свою чергу, Дищук К.В. зосереджувала увагу на психологічних механізмах формування особистісної тривожності в підлітків, досліджуючи роль темпераменту та індивідуально-психологічних особливостей. Тривога визначається як емоційний стан, який виникає, в ситуації невизначеності і проявляється в очікуванні несприятливого розвитку подій [3].

Тривожність є складним і багатогранним феноменом, що має як захисні, так і дезадаптивні функції, і її прояви в дитячому віці та підлітковому віці залежать від багатьох факторів, включаючи особливості розвитку нервової та ендокринної системи, темперамент, а також соціальні умови життя дитини.

З огляду на різноманітні прояви тривожності, дослідники виокремлюють два її основні типи: ситуативну та особистісну. Ситуативна тривожність пов'язана з конкретними стресовими подіями та має тимчасовий характер, наприклад, у ситуаціях контрольної роботи чи публічного виступу. Особистісна ж тривожність є стійкою характеристикою індивіда, що проявляється у схильності до постійного очікування небезпеки, невпевненості в собі та труднощів у соціальній взаємодії.

Кожна людина народжується зі своїми сильними і слабкими сторонами, і має особливі якості, що визначаються домінуючим типом нервової системи. Іншими словами, темперамент – це біологічна основа особистості, на якій ми зростаємо як соціальні істоти.

Темперамент – це індивідуальна особливість кожної людини, вона є вродженою та стійкою особливістю людської психіки, яка впливає на її збудливість, емоційну вразливість, врівноваженість, швидкість та інтенсивність проходження фізичної діяльності [2].

Темперамент також визначає манеру поведінки людини, проте не впливає на її зміст. Когнітивні процеси, такі як сила та швидкість запам'ятовування, швидкість розумової роботи, перемикання уваги, також залежать від конкретного типу темпераменту. Основи вчення про темперамент були закладені ще в античності, зокрема Гіппократом і Галеном, а згодом науково розвинуті І. Павловим, К. Юнгом, Г. Айзенком та іншими дослідниками.

Виділені Павловим властивості нервових процесів утворюють визначені системи, комбінації, що на його думку, утворюють так називаний тип нервової системи, або тип вищої нервової діяльності. Він складається з характерної для окремих індивідів сукупності основних властивостей нервової системи – сили, урівноваженості і рухливості процесів, розрізняючи сильні і слабкі типи. Подальшою підставою розподілу служить урівноваженість нервових процесів, але тільки для сильних типів, що поділяються на урівноважений і неурівноважений, при цьому неурівноважений тип характеризується перевагою порушення над гальмуванням [1].

За основними характеристиками Павлов виділяє чотири класичні типи темпераменту:

Сангвінік – сильний, урівноважений, рухливий тип нервової системи; активно реагує, добре адаптується, врівноважено поєднує збудження і гальмування.

Холерик – сильний, неурівноважений, рухливий тип; домінує процес збудження, енергійний, але емоційно нестійкий.

Флегматик – сильний, урівноважений, малорухливий тип; спокійний, стабільний, інертний у реакціях.

Меланхолік – слабкий тип нервової системи; чутливий, легко виснажується, схильний до тривожності.

Отже, тривожність є важливою емоційною характеристикою, тісно пов'язаною з вродженими властивостями нервової системи, тобто темпераментом. Відповідно, різні типи темпераменту по-різному реагують на стресові ситуації: меланхолік найчастіше виявляє підвищену тривожність через слабкість нервових процесів, холерик – схильний до емоційної нестійкості й імпульсивної тривоги, сангвінік – адаптивний та врівноважений, проявляє помірну тривожність, а флегматик завдяки стабільності нервової системи демонструє найнижчий рівень тривожності.

Література:

1. Кункевич О. А. Фізіологічна теорія темпераменту І. Павлова. Типи нервової системи. Типи темпераменту та їхня психологічна характеристика. Сангвініки. Холерики. Флегматики. Меланхоліки [Електронний ресурс] // Всеосвіта. 2021. URL: <https://vseosvita.ua/library/fiziologicna-teoria-temperamentu-i-pavlova-tipi-nervovoi-sistemi-tipi-temperamentu-ta-ihna-psihologicna-harakteristika-sangviniki-holeriki-flegmatiki--504152.html> (дата звернення: 02.05.2025).
2. Мартиняк О. Дослідження темпераменту та його вплив на особистість // Матеріали студентської науково-технічної конференції. 2019. С. 290–291.
3. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 198 с.